

Leo Trotskij

Kreml i världspolitiken

1 juli 1939

På engelska publicerades artikeln ffg i *The New International*, vol. VIII, N° 9 (oktober 1942)

Moskva får inbjudningar. Moskva blir omsvärmat, Moskva uppmanas att ansluta sig till "fredsfronten" och komma till försvar av *status quo*. I princip har Moskva sedan länge gjort det, men tvivlar nu på att de kapitalistiska demokratierna är redo att slåss med tillräcklig energi för den rådande ordningen. Denna paradoxala omfördelning av rollerna visar att något är nytt under solen, dock inte lika mycket på Themsen eller Seine som på Moskvafloden. Som alltid under processer av organisk karaktär har förändringarna mognat gradvis. Under påverkan av stora historiska händelser framträder de emellertid plötslig och just därför blir de en chock för fantasin.

De femton senaste åren har sovjetisk utrikespolitik genomgått en utveckling av minst samma omfattning som regimen själv. I augusti 1914 förklarade bolsjevikerna att de kapitalistiska staternas gränser med sina tullhus, arméer och krig var hinder för världsekonomin utveckling på samma sätt som Medeltiden var det för nationernas uppkomst. Bolsjevismen såg som sin historiska uppgift att avskaffa nationsgränserna till förmån för Europas Förenade Sovjetstater och världen i stort. I november 1917 inledde bolsjevikregeringen en orubblig kamp mot alla borgarstater, oavsett politisk form. Inte på grund av att Lenin inte, i allmänhet, insåg vikten av att skilja mellan militärdiktaturer och parlamentarisk demokrati, utan för att enligt hans uppfattning bestäms en stats utrikespolitik inte av dess politiska form, utan av de materiella intressena hos den härskande klassen. Samtidigt gjorde den tidens Kreml radikal skillnad mellan imperialistiska, koloniala och halvkoloniala nationer och stod helt på koloniernas sida mot moderländerna, oavsett, här också, deras respektive politiska form.

Det stämmer att sovjetregeringen från början inte glömde kampen för att försvara sig genom att utnyttja motsättningarna mellan borgarstater och sluta tillfälliga överenskommelser med en del mot andra. Men då handlade det om överenskommelser av begränsad karaktär och speciellt slag: med det besegrade och isolerade Tyskland, med halvkoloniala länder som Turkiet och Kina, och slutligen med Italien som hade blivit illa behandlat i Versailles. Den grundläggande regeln för Kremls politik var dessutom att en sådan överenskommelse mellan sovjetregeringen och en borgerlig stat inte var något bindande för motsvarande nationella sektion av Kommunistiska internationalen. Under åren närmast efter Rapalloavtalet (april 1922), då ett ekonomiskt och delvis militärt samarbete upprättades mellan Moskva och Berlin, mobiliserade det tyska kommunistpartiet således öppet massorna för ett revolutionärt uppror och om detta inte lyckades berodde det ingalunda på att man hindrades av Kremls diplomati. Den revolutionära politik som sovjetregeringen och Komintern hade gemensamt uteslöt under denna period givetvis möjligheten av att Sovjetrepubliken skulle ingå i något system av stater skapat för att slå vakt om den rådande ordningen.

Fruktan för Kremls revolutionära roll var stor i utrikesministerierna i Europa och Amerika och bestod mycket längre än de principerna gjorde det i Kreml självt. 1932, då Moskvas utrikespolitik helt genomsyrades av en anda av nationalkonservatism, skrev den halvofficiella franska tidningen *Le Temps* indignerat om "regeringar som inbillar sig att de, utan risk för egen del, kan bjuda in Sovjet i sitt spel mot andra makter". Alltför nära relationer med Moskva riskerar "att upplösa de nationella krafterna". I Asien, och Europa, "skapar Sovjet oordning, utnyttjar misär, framkallar hat och hämndbegär, och underblåser skamlöst alla

former av internationell rivalitet". Frankrike, det land som hade störst intresse av att upprätthålla Versaillesfreden, var fortfarande Fiende Nummer 1 till Kreml. Därefter kom Storbritannien. På grund av avståndet kom USA på tredje plats. Hitlers makttillträde innebar inte någon omedelbar förändring av detta. Kreml ville till varje pris med Tredje Riket behålla de relationer man etablerat med regeringarna Ebert och Hindenburg och fullföljde en högljudd kampanj mot Versaillesfördraget. Men Hitler vägrade envist att besvara dessa inviter. 1934 slöts en fransk-sovjetisk allians, dock utan något militärt inslag – ungefär som en kniv utan blad. Eden besökte Moskva men tvingades avgå. Under tiden försåg sig Europa med Münchenöverenskommelsen. Många utrikesministerier och halvofficiella publikationer tvingades nu hastigt ändra hållning. Den 12 juni i år, då Mr Strang flög från London till Moskva, skrev just *Le Temps* om nödvändigheten att "få Sovjetryssland att skynda på tillkomsten av den anglo-fransk-ryska pakten". Nära relationer med Moskva hotar uppenbarligen inte längre "att upplösa de nationella krafterna".

Nationalismen – den nya trosläran

Kremls förvandling från revolutionär faktor i världspolitiken till en konservativ sådan skedde förstas inte genom förändringar av det internationella läget, utan genom inre processer i sovjeternas land, där ett nytt socialt skikt har växt fram stående över revolutionen och över folket, ytterst privilegierat, ytterst mäktigt, ytterst girigt – ett skikt med något att förlora. Då det bara helt nyligen underkuvat massorna litar inte sovjetbyråkratin mer på dem än någon annan härskande klass i världen fruktar dem. Internationella katastrofer har inte mycket att ge den, men kan beröva den mycket. En revolutionär resning i Tyskland eller Japan skulle, det stämmer förvisso, förbättra Sovjetunionens internationella läge, men skulle i gengäld också riskera att väcka till liv revolutionära traditioner på hemmaplan, sätta massorna i rörelse och bli till ett dödligt hot för oligarkin i Moskva. Den intensiva strid som oväntat och, föreföll det, utan yttre påverkan uppstod i Moskva kring teorin om "den permanenta revolutionen" tycktes för en utomstående observatör länge bara vara ett skolastiskt gräl, i själva verket finns en djup materiell bas bakom: det nya härskande skiktet försökte förankra sina landvinningar teoretiskt inför risken av en internationell revolution. Just vid den tidpunkten började sovjetbyråkratin luta mot slutsatsen att den sociala frågan var löst, eftersom byråkratin löst sin egen fråga. Det är innebörden av teorin om "socialism i ett land".

Utländska regeringar har länge misstänkt att Kreml bara skickat upp en försöksballong med konservativa formuleringar och att man bara ville dölja sina destruktiva planer. Den sortens "militära knep" går, kanske, att tänka sig om det handlar om en enskild person eller någon väl sammansvetsad grupp, men är helt otänkbart i årtal från ett mäktigt statsmaskineri. Att förbereda en revolution är inte samma sak som att hålla på med alkemi i en källare; det sker genom agitation och propaganda och genom den allmänna politiska inriktningen. Det är omöjligt att förbereda proletariatet på att störta det rådande systemet genom att försvara *status quo*.

* * *

Utvecklingen av Kremls utrikespolitik har direkt avgjort Tredje internationalens öde, som gradvis gått från att vara ett redskap för den internationella revolutionen till att bli en del av sovjetisk diplomati. Kominterns specifika tyngd minskade samtidigt, vilket mycket tydligt framgår av de successiva förändringarna av dess ledarskikt. Under den första perioden (1919-23) bestod den ryska delegationen i Kominterns ledning av Lenin, Trotskij, Zinovjev, Bucharin och Radek. Efter Lenins död och elimineringen av först Trotskij och därefter av Zinovjev, ur ledningen samlades ledarskapet i händerna på Bucharin under kontroll av Stalin, som fram till dess stått vid sidan av den internationella arbetarrörelsen. Efter Bucharins fall blev Molotov, en person som aldrig låtit marxismens teori besvara sig och som inte har några kunskaper om något utländskt land eller kan något främmande språk, till stor förvåning, både

för honom själv och alla andra, chef för Komintern. Men snart behövdes Molotov som folk-kommissarie för att ersätta Rykov som hamnat i onåd. Manuilskij upphöjdes till att leda ”världsproletariatet” – helt uppenbart på grund av att han inte dög till något annat. Manuilskij gjorde snabbt slut på sina tillgångar och ersattes 1934 av Dimitrov, en bulgarisk arbetare som inte saknade personligt mod, men i övrigt begränsad och okunnig. Utnämningen av Dimitrov utnyttjades till en demonstrativ politisk förändring. Kreml bestämde sig för att göra sig av med ritualerna om revolution och öppet sikta på enhet med Andra internationalen, med den konservativa fackföreningsbyråkratin och via den med den liberala bourgeoisien. Nu inleddes epoken av *status quo* med tal om ”kollektiv säkerhet” och ”folkfronter” bakom fasaden av demokrati.

Kominterns degenerering

För den nya politiken behövdes nya personer. Genom en serie interna kriser, avpolletteringar, utrensningar och direkt korruption, anpassades de nationella sektionerna sakta men säkert till sovjetbyråkratins nya krav. Alla intelligenta, självständiga, kritiska element blev uteslutna. Moskva föregick med exempel genom sina arresteringar, skenrättegångar och oändliga avrättningar. Efter mordet på Kirov (1 december 1934) utplånades flera hundra utländska kommunister i exil i Sovjet, men som nu hade blivit en börda för Kreml. Via ett väl utvecklat spionagesystem fullbordades ett systematiskt urval av karriärstiska funktionärer redo att utföra varje uppdrag. Syftet uppnåddes: idag består Kominterns apparat av individer som till sin karaktär och skolning utgör raka motsatsen till den revolutionära sorten.

För att inte förlora inflytandet bland arbetarna tvingas Komintern förvisso då och då använda sig av demagogi. Men det sträcker sig inte längre än till några radikala fraser. Dessa individer är inte förmögna till någon verklig kamp, som kräver självständigt tänkande, moralisk integritet och ömsesidigt förtroende. Så tidigt som 1933 var det tyska kommunistpartiet, den största sektionen inom Komintern näst efter den ryska, oförmöget till något som helst motstånd mot Hitlers *coup d'état*. Denna skamliga kapitulation markerade för gott slutet för Komintern som revolutionär faktor. Sedan dess ser det som sin främsta uppgift att övertyga den borgerliga allmänna opinionen om sin respektabilitet. Bättre än någon annanstans vet man i Kreml priset på Komintern. Mot utländska kommunistpartier betar man sig som om de vore fattiga släktingar, inte särskilt välkomna och mycket giriga. Stalin kallade Komintern ”svindlångänt”. Men att han fortsätter med att underhålla dessa ”svindlångäng” är av samma skäl som andra länder har propagandaministerier. Det har inget att göra med den internationella revolutionens uppgifter.

Några exempel illustrerar tydligt hur Kreml använder sig av Komintern; å ena sidan för att behålla sitt anseende bland massorna; å den andra för att visa de härskande klasserna sin återhållsamhet. Dessutom minskar den första av de uppgifterna mer och mer till förmån för den andra.

Under den kinesiska revolutionen 1927 framställde alla konservativa tidningar i världen, framför allt i England, Kreml som en brandstiftare. I själva verket fruktade Kreml över allt annat att de revolutionära massorna i Kina skulle gå bortom den nationella borgerliga revolutionens gränser. Den kinesiska sektionen av Komintern underordnade sig, på direkt order av Moskva, Guomindangs disciplin för att sätta stopp för alla misstankar om att Kreml hade några planer på att rubba grunden för privategendomen i Kina. Stalin, Molotov, Vorosjilov och Kalinin telegraferade instruktioner till ledningen för det kinesiska kommunistpartiet att hindra bönderna från att överta de stora egendomarna för att inte skrämja Chiang Kai-shek och hans officerare. Samma politik bedrivs nu i Kina under kriget mot Japan och på mycket mer bestämt sätt: Kinas kommunistiska parti är direkt underställt Chiang Kai-sheks regering och har på order av Kreml officiellt övergett undervisning i Marx' läror till förmån

för Sun Yat-sens, grundare av den kinesiska republiken.

Uppgiften var svårare i Polen med dess gamla revolutionära traditioner och det starka kommunistpartiet, som byggt på lärdomarna av illegalt arbete under tsarismen. Då Moskva var ute efter vänskap med regeringen i Warszawa förbjöd man först kravet på självbestämmande bland polsk-ukrainarna; därefter beordrade man det polska kommunistpartiet att i patriotisk anda stödja den egna regeringen. När det stötte på motstånd upplöste Moskva kort och gott kommunistpartiet och förklarade att ledarna för det, gamla och ansedda revolutionärer, var fascistagenter. Vid sitt besök nyligen i Polen försäkrade Potemkin, biträdande folkskommisarie för utrikes frågor, överste Beck att Komintern inte tänker återuppta sin verksamhet i Polen. Samma löfte avgav Potemkin i Bukarest. Den turkiska sektionen av Komintern likviderades redan tidigare för att inte störa relationerna med Kemal Pasha.

I Frankrike innebar Moskvas ”folkfrontspolitik” att kommunistpartiet underordnades radikal-socialisterna, namnet till trots ett konservativt borgerligt parti. Under den omfattande strejkrörelsen i juni 1936, med ockupationer av anläggningar och fabriker, agerade den franska sektionen av Komintern som ett den demokratiska ordningens parti; det är dem som den Tredje republiken står i största tacksamhetsskuld till för att rörelsen hindrades från att ta sig öppet revolutionära former. I England ser det ut som, om inte kriget kommer emellan, att det nu styrande Torypartiet kommer att ersättas av Labour, men där bedriver Komintern en konstant propaganda för ett block med liberalerna, trots ihärdigt motstånd från Labour-medlemmarna. Kreml fruktar att en ren arbetarregering, trots sin moderation, skulle ge näring åt långtgående krav från massorna, utlösa en social kris, försvaga England och ge Hitler fria händer. Det är anledningen till strävandena att placera Labour under den liberala bourgeoisieens kontroll. Hur paradoxalt det än må förefalla vill regeringen i Moskva nu främst skydda privategendomen i England.

Stalinismen och den spanska revolutionen

Det är svårt att föreställa sig något enfaldigare än hänvisningarna till Hitlers och Mussolinis roll i händelserna i Spanien som bevis för Sovjets revolutionära agerande. Den spanska revolutionen, som utbröt utan Moskva och oförutsedd där, visade snart tendenser att anta en socialistisk karaktär. Moskva oroade sig framför allt för att ingrepp mot privategendomen på Iberiska halvön skulle föra London och Paris närmare Berlin och mot Sovjetunionen. Efter viss tvekan ingrep Kreml för att begränsa revolutionen till den borgerliga regimens gränser. Det som Moskvas agenter i Spanien var inriktade på, var att förlama all självständig rörelse bland arbetarna och bönderna och försona bourgeoisie med en borgerlig republik. Det spanska kommunistpartiet tillhörde folkfrontens högerflygel. I ett konfidentiellt brev den 21 december 1936 till dåvarande spanske premiärministern Largo Caballero insisterade Stalin, Molotov och Vorosjilov på att det inte skulle förekomma något som överskred privategendomen, att utländskt kapital skulle ges garantier, att inget skulle inskränka handelsfrihet och att det parlamentariska systemet skulle upprätthållas utan någon tolerans för bildandet av sovjeter. Detta brev, som Largo Caballero nyligen offentliggjort för pressen via Spaniens tidigare Parisambassadör L Araquistáin (*New York Times*, 4 juni 1939) sammanfattade på bästa tänkbara sätt den sovjetiska regeringens konservativa inställning till en socialistisk revolution.¹

Vi måste emellertid ge Kreml ett erkännande – politiken stannade inte vid ord. I Spanien utförde GPU hänsynslösa aktioner mot den revolutionära flygeln (”trotskister”, POUM-ister, vänstersocialister, vänsteranarkister). Nu, efter nederlaget, avslöjas gärna GPU:s grymheter och påhitt i Spanien av moderata politiker, som tidigare glatt utnyttjade Moskvas polisapparat

¹ Brevväxlingen mellan Stalin och Caballero och återges i [Stalin, Komintern och den spanska revolutionen](#).

till att krossa sina politiska motståndare.

Mest slående är Kremels förändrade inställning till de koloniala folken, för vilka allt intresse upphört, då de inte är några subjekt utan bara objekt för världspolitik. När partiet senast samlades i Moskva (mars 1939) uttalades officiellt Kominterns vägran att kräva frihet för de kolonier som tillhör de demokratiska länderna. Tvärtom uppmanade Komintern kolonierna att stå vid sina herrars sida mot fascistiska anspråk. I syfte att visa London och Paris det stora värdet av en allians med Kreml agiterar Komintern i Brittiska Indien, precis som i Franska Indokina, mot hotet från Japan och alls inte mot franskt och brittiskt herravälde. ”De stalinistiska ledarna har tagit ett nytt steg på förräderiets väg” skrev *La Lutte*, arbetartidningen i Saigon, den 7 april i år. ”De har tagit av sig sin revolutionära mask, blivit företrädare för imperialismen och uttalar sig öppet mot de förtryckta kolonialfolkens frigörelse.” Det är värt att notera att i valet till Kolonialrådet fick kandidaterna för det parti som representerar den citerade tidningen i Saigon fler röster än blocket mellan kommunisterna och regeringspartiet. I kolonierna håller Moskvas ställning på att snabbt falla samman.

Som revolutionär faktor är Komintern dött. Ingen kraft i världen kommer att kunna återuppväcka det. Skulle Kreml åter ändra sig till en revolutionär politik skulle man inte hitta de nödvändiga verktygen för detta. Men Kreml varken vill eller kan vilja något sådant.

* * *

Den tredubbla militäralliansen, som måste inkludera ett förbund av generalstaber förutsätter inte bara gemensamma intressen, utan också en avsevärd nivå av ömsesidigt förtroende. Det handlar om gemensamt utarbetande av militära planer och utbyte av information av högsta sekretess. Alla är medvetna om utrensningarna inom den sovjetiska militärledningen. Hur ska London och Paris kunna gå med på att överlämna sina hemligheter till Sovjetunionens generalstab som så sent som i går leddes av ”utländska agenter”. Om Stalin behövde mer än tjugo år för att upptäcka spioner i sådana nationella hjältar som Tuchatjevskij, Jegorov, Gamarnik, Blücher, Jakir, Uborevitj, Muralov, Maratjkovskij, Dybenko m fl, vilka är då förhoppningarna om att den nya militärledningen, bestående av en rad grå och okända personer, ska vara mer pålitlig än sina föregångare? London och Paris lät sig dock inte påverkas av sådan osäkerhet. Föga förvånande: vederbörande regeringar och generalstaber klarar av att läsa mellan raderna i anklagelserna i Moskva. Vid rättegången i mars 1938 förklarade sig Rakovskij, förutvarande ambassadör i England, vara agent för underrättelsetjänsten. Efterblivna skikt bland de ryska och engelska arbetarna kanske går på detta. Men inte underrättelsetjänsten; där håller man väl reda på sina agenter. Bara utifrån detta enda faktum – och det finns hundratals av dem – hade Chamberlain inga svårigheter att förstå det relativa värdet av anklagelserna mot marskalk Tuchatjevskij och de andra militära cheferna. På *Downing Street*, och inte heller på *Quai d’Orsay*, sitter några romantiker, några naiva drömmare. De känner till vilket material historia skapas av. Många ryggar förstås tillbaka när de groteska påhittet omnämns. Men på sikt har Moskvarättegångarna, med sina fantastiska anklagelser och sina helt verkliga avrättningar, i de kretsarna stärkt förtroendet för Kreml som en faktor för lag och ordning. Där ingår utplånandet av hjältarna från inbördeskriget och alla representanter för en yngre generation knuten till dem som det mest övertygande beviset för att Kreml inte ägnar sig åt argan list, utan på allvar och för gott likviderar det revolutionära förgångna.

Kreml som kontrarevolutionär

När England och Frankrike gjorde sig redo att ingå en militär allians med den stat som uppstått genom Oktoberrevolutionen gick de i själva verket i god för Kremels pålitlighet inför Rumänien, Polen, Lettland, Estland, Finland, inför hela den kapitalistiska världen. Och det gör de rätt i. Det finns inte minsta risk för att Moskva, som förutspåts många gånger tidigare,

tänker försöka använda sitt bidrag till världspolitiken till att framkalla krig: Moskva fruktar krig mer än något annat och mer än någon annan. Inte heller finns några skäl att oroa sig för att Moskva kommer att utnyttja detta närmande till sina grannländer i väst till att störta den sociala ordningen där. En revolution i Polen och Rumänien skulle i själva verket förvandla Hitler till det kapitalistiska Europas korsfarare i Östeuropa. Det hotet vilar som en tung mar-dröm över Kremls samvete. Om just det faktum att Röda trupper tågar in i Polen, oavsett planerna bakom, trots allt skulle bli en impuls för den revolutionära rörelsen – och det inre läget i såväl Polen som Rumänien bäddar för det – skulle Röda armén, det kan vi med säkerhet förutse, spela rollen av att undertrycka den. Kreml skulle i förväg omsorgsfullt se till att man hade de mest pålitliga trupperna i Polen och Rumänien. Om de ändå skulle ställa sig på den revolutionära rörelsens sida skulle det vara lika hotfullt för Kreml som för Belvedere. Man måste ha gjort sig av med all historisk föreställningsförmåga för att för ett enda ögonblick inbilla sig att de sovjetiska massorna vid en seger för revolutionen i Polen eller Tyskland tålmodigt skulle finna sig i sovjetbyråkratins förfärliga förtryck. Kreml vill varken ha krig eller revolution, man vill ha ordning, lugn och *status quo* till varje pris. Det är på tiden att inse att Kreml blivit en konservativ faktor i världspolitiken!

L Trotskij

Coyoacán

1 juli 1939

Översättning: Björn Erik Rosin